

กระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

The Reproduction Process of Political Inequality and Thai Democratic Regime

วรเชษฐ์ โทอิน¹, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ²
Worachet Tho-un¹, Piyaluk Potiwan²

Received: 27 April 2020

Revised: 5 June 2020

Accepted: 8 July 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการสะท้อนถึงกระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยผ่านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม พร้อมกับการศึกษาปรากฏการณ์จริงของระบอบประชาธิปไตยของไทย รวมทั้งการเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึกนักการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น วิชาการในมหาวิทยาลัย และปัญญาชนอิสระ ผลการวิจัย พบว่า การเมืองของไทยมีลักษณะประชาธิปไตยสลัดกับเผด็จการหรือการเลือกตั้งสลัดกับรัฐประหาร กองทัพมักจะเริ่มต้นด้วยการรักษาความมั่นคงและคำจูนให้บางรัฐบาลมั่นคง แต่ถ้าเมื่อใดที่กองทัพเห็นว่ารัฐบาลได้ก้าวล่วงศักดิ์ศรี ตัดงบประมาณกองทัพ การบริหารที่ล้มเหลว และเกิดความขัดแย้งทางสังคมอย่างรุนแรง กองทัพและผู้นำทางทหารก็จะฉวยโอกาสเข้ามาเป็นผู้ปกครองเสียเองโดยการรัฐประหารแล้วจะสร้างการเมืองใหม่แบบทหาร โดยพยายามที่จะลบภาพลักษณ์เผด็จการทางทหารให้เบาบางลงไปจากสายตาของประชาชนด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ส่วนมิติความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยยังคงมีแนวโน้มที่จะเกิดการผลิตซ้ำแล้วซ้ำอีกเพราะอำนาจที่มีอย่างไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจของผู้นำกองทัพในการทำรัฐประหาร การสร้างกฎหมายใหม่ๆ ที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเอง และกลุ่มนักธุรกิจรายใหญ่ รวมทั้งการไร้จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองบางคน จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงสถานการณ์ว่ากระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยจะยังคงเกิดขึ้นในมิติของรูปแบบต่างๆ ด้วยกระบวนการสร้างความผิดให้เป็นความชอบธรรมผ่านกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ผ่านการใช้นโยบายประชานิยม และการเอื้อผลประโยชน์ต่อกลุ่มของตนเองอย่างไร้ศีลธรรม ส่วนคนรวยก็จะรวยเพิ่มมากขึ้น คนจนก็จะยากจนเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน หากวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยยังคงอยู่ในวัฏจักรเดิมๆ

คำสำคัญ: กระบวนการผลิตซ้ำ, ความเหลื่อมล้ำ, ระบอบประชาธิปไตยของไทย

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Ph.D. Candidate of Political Science Program, Rajabhat Mahasarakham University.

² Associate Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University.

Abstract

This article reflects on the reproduction process of political inequality in Thailand, and views the Thai democratic regime through the concepts of inequality with utilitarianism as the main framework of analysis together with studying the real world phenomena of Thai democracy. The article includes: dialogue in-depth interviews with national and local politician's, academican of university and independent academican. The result of the research shows that Thai politics is characterized by democracy alternating with dictatorship or elections alternating with a coup. The military usually begins with maintaining security and sustaining the government. But if the military thinks that the government has retarded the dignity of the country, reduced military budgets, become a failed administration, or causes severe social conflicts, the military and military leaders seize the opportunity to become governors themselves through a coup and create new military politics. In addition, they try to erase the image of a military dictator with various strategies. The political inequality in Thailand tends to continually reproduce itself because of: unequal power in society, the use of military power by leaders in a coup, and creating new laws that benefit their own groups and large self interest groups. Thai political inequality will continue to occur in various dimensions with the added dimension of attempting to create an offense that appears to be legitimate. The offence includes enacting different forms of law, using populist policies and morally benefiting their own groups. As for the rich, they will become richer, and the poor will become poorer If the Thai political culture remains in the same cycle.

Keywords: Reproduction Process, Political Inequality, Thai Democratic Regime

บทนำ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครองของไทยที่ผ่านมา พบว่ามีวาทกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งที่เรามักจะคุ้นชินคือคำว่า “วงจรอุบาทว์ทางการเมือง” ที่ทำให้สังคมไทยยังคงติดบ่วงและไม่อาจหลุดพ้นจากระบอบเผด็จการทางอำนาจได้ และระบบการเมืองของไทยต้องเวียนว่ายอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการมาอย่างยาวนานถึง 88 ปี (ปัจจุบัน 2563) ซึ่งสลับกันไปสลับกันมาระหว่าง “เผด็จการรัฐประหาร” กับ “เผด็จการผ่านรัฐสภา” โดยวิธีการใช้ “รัฐธรรมนูญ” กับ “การเลือกตั้ง” เป็นเครื่องมือสำคัญในการสลับปรับเปลี่ยนวงจรอุบาทว์ดังกล่าว

การทำรัฐประหารครั้งล่าสุดในประเทศไทยได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 (โดยคณะรัฐประหารชุดหนึ่ง) สถานการณ์ดังกล่าวมีส่วนที่ส่งผลให้ระบบการเมืองยังต้องวนเวียนอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการ กล่าวคือขบวนการใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญ รวมทั้งการเข้าแย่งชิงกันคุมอำนาจทางการเมืองและการปกครองแบบเผด็จการรัฐสภา โดยใช้วิธีการหลัก 2 อย่างคือ “การรัฐประหาร” และ “การเลือกตั้ง” ด้วยถือเอาการเปลี่ยนแปลง การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นข้ออ้างในการโค่นล้มกันเองแล้วเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของพรรคพวกตนและทำการเลือกตั้งกันใหม่ ซึ่ง

เมื่อผ่านกระบวนการเลือกตั้งแล้ว และเมื่อตกลงกันไม่ได้ในการแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเมือง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการโค่นล้มอำนาจและเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญกันใหม่อย่างเป็นวัฏจักรระหว่าง “การรัฐประหาร” กับ “การเลือกตั้ง” ซึ่งมีรัฐธรรมนูญที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่เป็นแกนกลางของการหมุนเวียนอำนาจทางการเมือง ในเมื่อประชาชนไม่เอาชั่วฝ่ายรัฐประหาร ก็จะมีการสลับขั้วมาไว้ที่ชั่วฝ่ายการเลือกตั้ง การสลับขั้วอำนาจธิปไตยของชนชั้นปกครองของไทย ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ของ “การผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมือง” (The reproduction process of political inequality) อีกรูปแบบหนึ่งของการเมืองการปกครองของไทย และกระบวนการผลิตซ้ำทางการเมืองดังกล่าวทำให้ระบบเผด็จการสามารถดำรงอยู่ได้เรื่อยมาในสังคมไทยจนถึงทุกวันนี้ (พ.ศ. 2563) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ได้อธิบายว่า ความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาใหญ่ที่ถูกพูดถึงมาเกิน 20 ปีแล้ว แต่มิติที่ไม่ได้รับการให้ความสำคัญ คือมิติความเหลื่อมล้ำทางการเมือง เพราะอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันหรือแม้แต่จะใกล้เคียงกันของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม คนกลุ่มที่ไร้อำนาจจึงมักถูกแย่งทรัพยากร โอกาส และการสนับสนุนที่ตนพึงได้ จนไม่อาจที่จะพัฒนาตนเองให้หลุดพ้นจากความยากจนไปได้ สมรรถนะส่วนตัวที่อาจใช้ประโยชน์ได้ก็มักถูกนโยบายของรัฐขัดขวาง กีดกัน หรือการให้ใช้ได้อย่างจำกัด ถึงแม้จะขยันขันแข็งและเก่งกล้าสักปานใด โอกาสที่คนไร้อำนาจจะยกฐานะของตนเองและครอบครัวให้ก้าวสูงขึ้น จึงเป็นไปได้ยากมาก ดังนั้น มิติทางการเมือง จึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือทำให้ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นแล้วดำรงอยู่ต่อไป ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมจะลดลงได้ก็ต่อเมื่อความเหลื่อมล้ำทางการเมืองต้องลดลงก่อน

งานเสวนาวิชาการในการประชุมสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 21 ประจำปี 2562 ซึ่งจัดเสวนาในหัวข้อ “ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ สร้างคุณภาพประชาธิปไตย” ที่ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ในระหว่างวันที่ 1-3 พฤศจิกายน 2562 มีประเด็นการจัดเวทีอภิปรายของนักวิชาการเพื่อสะท้อนมุมมองต่อการขับเคลื่อนการขับเคลื่อนคุณภาพประชาธิปไตยเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ สร้างความตระหนักและความสำนึกร่วมกันต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำที่กลายเป็นภูเขาน้ำแข็งซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการเกิดปัญหาด้านต่างๆ ในสังคมไทย ทั้งปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และคุณภาพประชาธิปไตยกับมุมมองที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานเสวนาทางวิชาการในครั้งนี้ และบรรเจิด สิงคนดี (2562) ได้กล่าวถึงบทสรุปขยอกจากการเสวนาทางวิชาการในครั้งนี้ไว้ว่า “...การแก้ไขความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน คือการให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อย่างเข้มแข็งและพลังที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเองก็ต้องเปลี่ยนวาทกรรมให้เป็นการกระทำอย่างเร่งด่วน...” จากปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นสังคมข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่หลากหลายก็จะนำมาสู่การสร้าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ระหว่างชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง ชนชั้นรากหญ้า และชนชายขอบ พร้อมทั้งจะเชื่อมโยงแบบลูกโซ่มาสู่ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ประเทศไทยยังคงวนเวียนอยู่กับวัฏจักรของวงจรอุบาทว์ทางการเมืองแบบเดิมๆ และยังไม่สามารถก้าวข้ามกับดักการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำของผู้มีอำนาจในสังคม

ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีการปกครองในระบบประชาธิปไตย มีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ชี้ชัดถึงความมีอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปวงชนชาวไทยทุกฉบับ แต่สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยกลับไม่เคยมีการดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมารัฐบาลแทบทุกรัฐบาลจะมองปัญหาความเหลื่อมล้ำและปัญหาความยากจนเป็นปัญหาเดียวกัน จนนำไปสู่การใช้วิธีการแจกเงิน แจกสิ่งของเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกับคำอธิบายที่ว่า “เป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรัฐ” และรัฐบาลปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ได้ใช้วิธีการแจกเงิน แจกประโยชน์ให้กับประชาชนบางกลุ่มและกล่าวอ้างว่าเป็นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของรัฐบาล

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะการณ์ของความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ของสังคมไทยว่ามีสาเหตุหลักหรือมีต้นกำเนิดที่เชื่อมโยงมาจากบริบทของความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ความไม่เสมอภาคทางการเมือง การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงของประชาชน (หรือถึงจะมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงก็ถูกกดทับเอาไว้) รวมถึงการใช้กฎหมายและกลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจให้กับตนเองของทุกรัฐบาล ซึ่งสภาวะการณ์ดังกล่าวนี้ได้สั่งสมและฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และบรรดาปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา เป็นต้น ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า “รัฐจะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำเหล่านั้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมืองให้ลดลงได้อย่างเป็นรูปธรรมเสียก่อน มีการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี และประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้นำกองทัพ นักการเมือง และผู้มีอำนาจทางการเมืองทั้งหลาย จะต้องไม่สร้างความ

เหลื่อมล้ำขึ้นมาใหม่เสียเองโดยวิธีการผลิตซ้ำรอยประวัติศาสตร์” และมีเจตนารมณ์ที่จะสะท้อนถึงกระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยผ่านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม พร้อมกับการศึกษาปรากฏการณ์จริงของระบบประชาธิปไตยของไทย รวมทั้งการเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึกนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น นักวิชาการในมหาวิทยาลัยและปัญญาชนอิสระเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเด็นแนวทางที่ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมืองต่อไป

บริบทของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

หากพินิจถึงบริบทของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่ผ่านมา นักวิชาการได้มีมุมมองในประเด็นเหล่านี้ คือ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ได้มีมุมมองต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยว่า “...ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมรับรู้และมีความเข้าใจกันว่าความเหลื่อมล้ำ คือความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ซึ่งปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันก็จะปรากฏออกมาในรูปของบริบทด้านพื้นที่ สังคม และกาลเวลา เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะจัดให้หมดสิ้นไปได้ แต่แนวทางที่พึงจะพอกระทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้ ก็คือการลดความเข้มข้นของความเหลื่อมล้ำให้น้อยลงตามบริบทของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่...” ซึ่งสอดคล้องกับ โกวิท งามสนันท์ (2559) ที่อธิบายว่า “...ความเหลื่อมล้ำมีความหมายที่ครอบคลุมถึงความไม่เท่าเทียมกัน ความแตกต่างกัน ความไม่เสมอภาคกัน การไม่มีเสรีภาพและภราดรภาพ ความเหลื่อมล้ำอาจเกิดได้จากหลายประเด็นตามบริบทของสถานการณ์ ความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นมีความหลากหลายแตกต่าง

กันไปตามบริบทของสังคม และในสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำที่เห็นชัดเจนมาอย่างยาวนาน ซึ่งความเหลื่อมล้ำแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ ความเหลื่อมล้ำด้านสังคมและการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำทางด้านสุขภาพ... มุมมองดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดของ วิชิต ฌ ป้อมเพชร (2561) ที่กล่าวว่า "...ในบรรดาความเหลื่อมล้ำทั้งหลายนั้น ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองนับว่ามีความสำคัญในลำดับต้นๆ เพราะเป็นบ่อเกิดของความเหลื่อมล้ำในประเด็นอื่นๆ ที่จะตามมา ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองจะหมดไปหากประเทศอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย มวลประชากรราษฎรมีความเสมอภาค มีสิทธิและเสรีภาพ..." และได้สอดคล้องกับตัวชี้วัดปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำของ สมชัย จิตสุชน (2558) ที่อธิบายว่า "...การก่อตัวเพิ่มขึ้นของความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นมีบริบทหรือแหล่งที่มาจากความเป็นโลกาภิวัตน์, การปฏิรูประเบียบทางเศรษฐกิจ, โครงสร้างของสถาบันครอบครัวที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นตามผลตอบแทนของทุนและการกระจายรายได้ของไทย..."

ส่วนกลุ่มของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ไพสิฐ พาณิชนกุล (2557) ได้แบ่งกลุ่มความเหลื่อมล้ำออกเป็น 3 มิติ คือ (1) ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ สามารถมองเห็นได้จากปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ทรัพย์สิน และการถือครองที่ดิน ซึ่งบ่งชี้ว่ามีบางกลุ่มร่ำรวย บางกลุ่มยากจน (2) ความเหลื่อมล้ำด้านสังคม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดให้คนในสังคมไม่เท่าเทียมกัน เช่น การจัดช่วงชั้นของสังคม ความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ อายุ ความไม่สมประกอบทางร่างกาย และสถานภาพของบุคคล เป็นต้น และ (3) ความเหลื่อมล้ำทาง

ด้านการเมืองเป็นการมองที่ปรากฏการณ์อำนาจทางการเมือง โดยมองว่าคนกลุ่มหนึ่งในสังคมไร้สิทธิ ไร้เสียง การเข้าไม่ถึงสิทธิทางการเมืองหรือมีสิทธิน้อยกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคม ความเหลื่อมล้ำเช่นนี้เกิดขึ้นได้ในสังคมระดับชนชั้นที่มีอำนาจมากกว่า หรือมีสิทธิพิเศษเหนือกว่า หรือเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่างๆ ได้มากกว่าผู้อื่น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมทางการเมืองและการมีอำนาจต่อรองทางการเมืองน้อยกว่ากลุ่มชนชั้นอื่นๆ และสอดคล้องกับตัวชี้วัดปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำของสมชัย จิตสุชน (2558) ที่กล่าวว่า "...การก่อตัวเพิ่มขึ้นของความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นมีบริบทหรือแหล่งที่มาจากความเป็นโลกาภิวัตน์, การปฏิรูประเบียบทางเศรษฐกิจ, โครงสร้างของสถาบันครอบครัวที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นตามผลตอบแทนของทุนและการกระจายรายได้ของไทย สำหรับตัวบ่งชี้ถึงความเหลื่อมล้ำนั้นสามารถวัดได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (GINI Coefficient) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำประกอบด้วยโครงสร้างและอำนาจทางการเมือง การคอร์รัปชัน และคุณภาพของภาครัฐ..." จากการอธิบายถึงบริบทของปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยของนักวิชาการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าเมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่หลากหลายก็จะนำมาสู่การสร้าง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ระหว่างชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง ชนชั้นรากหญ้า และชนชายขอบ พร้อมทั้งจะมีการเชื่อมโยงแบบลูกโซ่มาสู่ความเหลื่อมล้ำในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติที่กระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม

ว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม

มวลมนุษยชาติมักจะเรียกร้องความเสมอภาคกันอยู่เสมอๆ และมักจะพิจารณาจากบริบทภายในของตนเองเป็นที่ตั้งเสียส่วนใหญ่ ดังนั้น การเอาตัวเองหรือผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก จึงมักจะมองเห็นแต่ความได้เปรียบ (Advantage) ความเสียเปรียบ (Disadvantage) ของตัวเองมาก่อนคนอื่นและอย่างอื่นเสมอ แต่ถ้ามองไปที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นฝ่ายได้เปรียบ ก็จะมองเห็นและกล่าวอ้างถึงเหตุผลต่างๆ นานา (ทั้งเรื่องจริงและการปั้นแต่งเรื่องขึ้นมา) ว่าสิ่งนั้นเป็นความเสมอภาคแล้วหรือมีความยุติธรรมดีแล้ว ความเสมอภาคจึงเป็นเรื่องที่คนเราเห็นไม่ตรงกันในสถานการณ์ต่างๆ ความเสมอภาคจึงเป็นมโนทัศน์ขั้นพื้นฐานมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น ประเด็นเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม ไม่ว่าเราจะกล่าวถึงในมิติทางด้านการเมืองหรือทางเศรษฐกิจก็ตาม คนทั่วไปมักจะตีความที่สับสนกันระหว่างคำว่า “เสมอภาค” กับคำว่า “เหมือนกัน” กล่าวคือการมีความคิดที่ว่าการรับรองความเสมอภาคของมนุษย์เท่ากับการทำให้มนุษย์ทุกคนเท่ากัน จนมักมีข้อถกเถียงว่า “ความเสมอภาคไม่มีทางเป็นไปได้” ดังนั้น ผู้วิจัยมองว่าสังคมควรทำความเข้าใจ (ทางวิชาการ) เบื้องต้นร่วมกันว่า “หลักการของความเสมอภาคไม่ได้เรียกร้องให้มนุษย์ทุกคนต้องเหมือนกันทั้งหมด เพราะมนุษย์ย่อมมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา ทั้งโดยชาติพันธุ์ รูปร่าง ผิวพรรณ เพศ สภาพ บุคลิกภาพ ความคิด ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม และอื่นๆ แต่ในความแตกต่างเหล่านั้นก็ไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลที่ทำให้มนุษย์ต้องไม่เสมอภาคกันเพราะเหตุผลของความเสมอภาคเสมอทุกเรื่องไป” หลักความเสมอภาคเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ใน

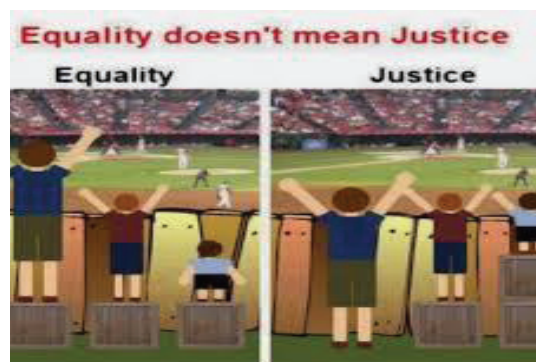
ที่นี้ผู้วิจัยแยกประเภทของหลักความเสมอภาคออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ (1) หลักความเสมอภาคทั่วไป ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่อาจกล่าวอ้างกับการกระทำใดๆ ของรัฐได้ หากเรื่องนั้นมีได้มีการกำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่ถ้าหากเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่กำหนดไว้แล้วก็ให้พิจารณาไปตามหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นๆ และ (2) หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง กล่าวคือเป็นหลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตของเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะเท่านั้น เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเป็นเพศชายและเพศหญิง เป็นต้น

สำหรับประเด็นของหลักสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 (มาตรา 25) สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ได้แบ่งออกเป็น 12 ด้าน คือ (1) การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ (2) ความเสมอภาค (3) สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (4) สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (5) สิทธิในทรัพย์สิน (6) สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ (7) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน (8) สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา (9) สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ (10) สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน (11) เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม และ (12) สิทธิชุมชนและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 (มาตรา 26)

การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งจะต้องระบุถึงเหตุผลของความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

ภริชญา วีระสุข (2562) อธิบายว่า หากเราพิจารณาและเปรียบเทียบหลักสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมตามแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ของ John Stuart Mill ก็จะสามารถถึงการให้เสรีภาพของปัจเจกบุคคลมีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่นั้นที่ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ John Rawls (1971) ในหนังสือ “A Theory of Justice” ที่มองว่ากฎหมายและสถาบันทางสังคมไม่ควรให้ผลประโยชน์กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งบนต้นทุนของคนกลุ่มอื่นๆ บนฐานธรรมชาติ และบนฐานะทางสังคมที่แตกต่างกัน พร้อมทั้งขยายความยกตัวอย่างกรณีศึกษา (Case Study) ที่มีมาอย่างยาวนานเกี่ยวกับมุมมอง เรื่อง “เด็ก 3 คน” กับ “กล่อง 3 ใบ” ที่จะช่วยให้เด็กสามารถมองเห็นเกมการแข่งขันกีฬาได้ แต่เนื่องจากหลักธรรมชาติที่เด็กแต่ละคนมีความสูงไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ เด็กคนที่ 1 สูงมากจนไม่ต้องอาศัยกล่องก็สามารถมองเห็นการแข่งขันเกมการแข่งขันกีฬาได้อย่างสะดวกโดยไม่ต้องอาศัยกล่องมาเพิ่มความสูง ซึ่งเรียกว่า “คนที่มิดำมด” ในขณะที่เด็กคนที่ 2 ต้องการกล่องเพียงใบเดียวก็จะสามารถมองเห็นเกมการแข่งขันกีฬา

ได้ และเด็กคนที่ 3 มีความต้องการกล่องมากกว่า 1 ใบ จึงจะสามารถมองเห็นเกมการแข่งขันกีฬาได้อย่างเท่าเทียมกับเด็กคนที่ 1 และเด็กคนที่ 2 กรณีศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นถึงการให้ที่แสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมแล้วยังเปรียบเสมือนการตอกย้ำฐานะทางสังคมด้วย กล่าวคือหากให้กล่องคนละ 1 ใบกับเด็กทั้ง 3 คนอย่างเท่ากันทั้งหมด แต่ผลที่ตามมาคือเด็กคนที่ 3 จะไม่สามารถมองเห็นเกมการแข่งขันกีฬาได้เหมือนกับเด็กคนที่ 1 และเด็กคนที่ 2 (เพราะการได้รับที่ไม่เพียงพอต่อสถานการณ์ของความจำเป็น) และหากเราคิดว่าเป็นความยุติธรรมแล้วเพราะการได้รับอย่างเท่าเทียมกันโดยที่ไม่พิจารณาเงื่อนไขด้านอื่นๆ มาประกอบการตัดสินใจ ความเหลื่อมล้ำก็ยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในทางตรงกันหากมอบกล่องให้เด็กคนที่ 2 จำนวน 1 กล่อง และเด็กคนที่ 3 จำนวน 2 กล่อง โดยนำกล่องใบที่เป็นสิทธิของเด็กคนที่ 1 (ซึ่งมีความสูงเพียงพอและไม่มีความจำเป็นต้องใช้กล่องในการชมเกมการแข่งขันกีฬา) เด็กทั้ง 3 คน ก็จะสามารถชมเกมการแข่งขันกีฬาได้อย่างเท่าเทียมกัน และความเท่าเทียมกันในการชมเกมการแข่งขันกีฬาก็เกิดขึ้นกับเด็กทั้ง 3 คน (ถึงแม้เด็กคนที่ 1 จะขาดสิทธิและความเสมอภาคในการได้กล่อง 1 ใบ ตามสิทธิที่พึงมีของตนเองก็ตาม)

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคและความยุติธรรม

อนึ่ง สำหรับประเด็นการจัดการเรื่องเท่าเทียม ความเสมอภาค และความยุติธรรมนั้น ผู้วิจัยมองว่ารัฐจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสภาพแวดล้อมและธรรมชาติในเรื่องนั้นๆ ภายใต้ระบบการเมืองการปกครองและไม่ละเลยกฎหมายเชิงกลไกแบบวิทยาศาสตร์ในสมัยใหม่ที่ต้องการความแน่นอน ความคงเส้นคงวา และสามารถที่จะคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความมั่นใจในการอยู่ในสังคมภายใต้ระบบการเมืองการปกครองได้ ดังนั้น รัฐจึงต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ระบบที่พัฒนาร่วมกันเคียงคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรมของสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทย

กระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยมีความเชื่อมโยงแบบแนบแน่นกับวงจรอุปาทนทางการเมืองของไทยอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับ ทวี สุรฤทธิกุล (2562) ที่อธิบายว่า วงจรการเมืองของไทยที่มี “ประชาธิปไตย” สลับกับ “เผด็จการ” หรือ “การเลือกตั้ง” สลับกับ “รัฐประหาร” เป็นวงจรหลัก อนึ่ง เมื่ออ้างถึงตำราทางรัฐศาสตร์หรือวาทกรรมทางการเมืองก็มักจะกล่าวอ้างในทำนองที่ว่า “ก็เป็นเพราะนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งที่พอได้รับเลือกตั้งเข้ามาแล้วก็ทำหน้าที่ได้ไม่ดี คอร์รัปชัน คดโกงบ้านเมือง คดโกงประชาชน ดังนั้น กองทัพหรือผู้นำทางทหารก็จำเป็นต้องเข้ามาทำรัฐประหาร ยึดอำนาจเพื่อยุติพฤติกรรมอันเลวร้ายจากนักการเมืองและคืนอำนาจให้กับประชาชน” แต่ก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งมักจะกล่าวโทษและย้อนแย้งว่า “กองทัพและผู้นำทางทหารเองต่างก็คอยจ้องที่จะยึดอำนาจทางการเมืองจากประชาชนตลอดเวลาอยู่แล้ว โดยการกล่าวอ้างถึง

สาเหตุของศักดิ์ศรีของกองทัพที่ถูกกดทับหรือถูกบั่นทอนลงบ้าง การสร้างความวุ่นวายในบ้านเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ บ้าง และ ความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลหรือนักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งในการแก้ไขปัญหาบ้าง รวมทั้งข้ออ้างในประเด็นอื่นๆ ที่เอื้อต่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตน เป็นต้น โดยที่เหตุผลของกองทัพและผู้นำทหารก็คือการรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่าก็เพื่อให้ตนเองและกลุ่มของตนเองได้เข้ามาเป็นผู้ปกครองเสียเองมากกว่าที่จะมองเห็นประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

ผู้วิจัยมีมุมมองว่า บทบาทของทหารและกองทัพในประเทศไทยที่ยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง เมื่อหากย้อนพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ส่วนมากกองทัพมักจะเริ่มต้นด้วยการสร้างภารกิจสำคัญด้านความมั่นคงและการมีหน้าที่หลักในการรักษาความมั่นคง การคำจูนให้บางรัฐบาลมั่นคงหรือการเป็นผู้คุ้มกัน (Bodyguard) ให้กับบางรัฐบาล แต่ถ้าเมื่อใดที่กองทัพและผู้นำทางทหารเห็นว่ารัฐบาลได้ก้าวล่วงศักดิ์ศรีของกองทัพ การตัดทอนงบประมาณของกองทัพ หรือการบริหารที่ล้มเหลวของบางรัฐบาล เช่น ความล้มเหลวในการตอบสนองความต้องการ การจัดรัฐสวัสดิการ การดูแลประชาชนของรัฐบาล หรือเกิดความขัดแย้งทางสังคมอย่างรุนแรง กองทัพและผู้นำทางทหารก็จะฉวยโอกาสเข้ามาเป็นผู้ปกครองเสียเองโดยการรัฐประหารหรือยึดอำนาจทันที ในทำนองเดียวกันหากทหารรุ่นพี่ล้มเหลวในการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง แม้ว่าในระยะแรกจะสามารถบริหารจัดการบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อยได้ก็ตาม แต่ในเมื่อบ้านเมืองได้หวนกลับคืนมาสู่ความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมืองกันอีกครั้ง กองทัพและผู้นำทหารรุ่นต่อมาก็จะเข้ามาผลิตซ้ำ (Reproduction) และ

สร้างอำนาจขึ้นมาใหม่โดยการทำ “รัฐประหาร” เพื่อ “แก้ไขสถานการณ์ความวุ่นวาย” และ “การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองใหม่อีกรอบ” ซึ่งนับว่าเป็นวัฏจักรแบบซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เรียกกันแบบภาษาชาวบ้านว่า “ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย” นั้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ทวี สุรฤทธิ์กุล (2562) ที่ได้กล่าวแบบสรุปเป็น วาทะทางวิชาการว่า “...ตราบเท่าที่ทหารยังเป็นองค์กรเดียวที่มีความเข้มแข็งที่สุดในสังคมและการเมืองของประเทศนั้น ทหารก็จะต้องเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองได้โดยตลอด จนกว่าในประเทศนั้นจะมีการก่อตั้งองค์กรอื่น โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง เข้ามารับมือกับอำนาจในการปกครองนี้ไปดำเนินการด้วยตนเองได้...”

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ หลักฐาน และวรรณกรรมด้านการเมืองการปกครองของไทย ผู้วิจัยค้นพบว่า กองทัพและผู้นำทางทหารในทุกยุคทุกสมัยต่างก็มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะสร้าง “การเมืองใหม่แบบทหาร” โดยพยายามที่จะลบภาพลักษณ์จอมเผด็จการทางทหารนั้นให้เบาบางลงไปจากสายตาของประชาชนด้วยกลยุทธ์ต่างๆ เช่น ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม หลังจากการทำรัฐประหาร ในปี 2490 แล้วก็พยายามที่จะให้มีระบบรัฐสภา (แบบทหาร) ที่เข้มแข็งเกิดขึ้นให้ได้ โดยมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ถึง 2 ฉบับ จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 และในกรณีของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เช่นเดียวกัน ได้จัดให้มีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใน พ.ศ. 2502 แต่การดำเนินการยังไม่เสร็จสมบูรณ์ก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมลงเสียก่อน จากนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้สืบทอดอำนาจและดำเนินการให้มีการร่างรัฐธรรมนูญต่อมาจนมาเสร็จในปี 2511 และมีการเลือกตั้งในปีต่อมา แต่ด้วยระบบและกลไกของรัฐสภา (แบบทหาร) ที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ไม่ได้

เป็นไปตามแนวคิดและแผนการที่กลุ่มทหารคาดการณ์เอาไว้ จนในที่สุดปี 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ทำรัฐประหารรัฐบาลของตนเองเพื่อล้มล้างระบบรัฐสภา (แบบทหาร) ที่ตนสร้างขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องแปลกประหลาดทางการเมืองต่อสายตาของชาวโลกมากที่เป็นการปล้นอำนาจของตนเองหรือยึดอำนาจทางการเมืองของตนเองแล้วกลับมามอบอำนาจทางการเมืองนั้นให้กับตัวเองใหม่อีกรอบหนึ่ง จากตัวอย่างของความพยายามของกองทัพหรือผู้นำทางทหารที่จะสร้าง “การเมืองใหม่แบบทหาร” ก็ยังคงวนเวียนและปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2563) ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง คือ (1) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน (2) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และ (3) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้สอดคล้องกับมุมมองแนวคิดด้านการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองไทยของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ที่กล่าวว่า “...นำประหลาดในเมืองไทยคณะรัฐประหารต่างๆ ซึ่งยึดอำนาจแล้วอ้างว่าจะลดความเหลื่อมล้ำหรือปลดปล่อยจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง แต่กลับทำลายอำนาจการต่อรองทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ลงเสีย ดังนั้น จึงไม่เคยมีรัฐประหารชุดใดประสบความสำเร็จในการลดความเหลื่อมล้ำลงเลย แม้แต่คณะรัฐประหารที่ถือกันว่าประสบความสำเร็จที่สุด คือคณะของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำก็คงยังดำรงอยู่และอาจจะมากขึ้นด้วย เพราะคนจนซึ่งเคยมีรายได้จากธรรมชาติรอบตัว กลับถูกริบเอาไปให้คนรวยใช้ เหลือรายได้อยู่ทางเดียวคือค่าจ้าง ซึ่งถึงแม้จะมีเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ก็ต้องหมดไปกับค่าครองชีพ...” จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฏจักรของกระบวนการสร้างฐานอำนาจของ

กองทัพและกระบวนการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกองทัพกับนักการเมือง หรือการเอื้อผลประโยชน์ทางการเมืองร่วมกันระหว่างนักการเมืองกับกองทัพยังคงเวียนแบบเดิมๆ เหมือนไปต่อบนกระดอง วนไปเวียนมาที่เดิม

บทสรุป

ประเด็นข้อถกเถียงทางวิชาการและทางทฤษฎีต่อกระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ดังนี้

ปัจจุบันไทยนับว่ายังมีปัญหาด้านการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะนับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 กระบวนการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยยังไม่มีความสำเร็จก้าวหน้าเท่าที่ควรมากนัก จากการศึกษาในประเด็นนี้ ผู้วิจัยพบว่า ได้มีการกล่าวถึงเหตุผลของการไม่พัฒนาทางการเมืองของไทยไว้หลายประเด็น เช่น ประชาชนในประเทศส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบสมัยดั้งเดิม ประชาชนยังขาดความสนใจในด้านการเมืองอย่างแท้จริงหรือถึงแม้จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงก็ยังถูกกดทับจากรัฐและการบังคับใช้กฎหมายบางมาตราของผู้นำ ประชาชนยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองอย่างแท้จริง ประชาชนยังขาดการศึกษาในระดับที่จะเรียนรู้และเข้าใจระบบการเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเบื่อหน่ายต่อระบบการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง เป็นต้น

จากการสืบค้นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยภาพรวม พบว่า บรรดาปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นต่างๆ เช่น ความ

เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา เป็นต้น เป็นปัญหาที่มีความเชื่อมโยงมาจากระบบภาวะการณ์ของความเหลื่อมล้ำทางการเมืองโดยตรง โดยที่ผู้นำที่มีอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ไม่ยอมดำเนินการตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังคงถูกกดทับด้วยอำนาจแฝงอยู่หลายรูปแบบและหลายวิธีการ ระบบการเมืองไทยยังคงอยู่ภายใต้ “ระบอบเผด็จการรัฐประหาร” กับ “ระบอบเผด็จการผ่านรัฐสภา” โดยการใช้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเหลื่อมล้ำในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเอื้อผลประโยชน์ให้กับนักธุรกิจรายใหญ่ และการไร้จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง ทั้งๆ ที่ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ชี้ชัดถึงความมีอิสระภาพ เสรีภาพ ความเสมอภาคและความยุติธรรมก็ตาม ส่วนประเด็นความเหลื่อมล้ำทางการเมืองของไทยในรูปแบบต่างๆ ส่วนมากมีสาเหตุหลักมาจากบริบทของ (1) ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่แสดงผ่านชนชั้นผู้นำทางการเมืองและผู้นำในกองทัพ (2) ความไม่เสมอภาคทางการเมืองของไทยเป็นปรากฏการณ์ที่มาจากผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้พลังอำนาจในการกดทับฝ่ายตรงข้ามและประชาชนอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (3) การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงของประชาชนเกิดขึ้นจากความเบื่อหน่ายในพฤติกรรมการณ์การคอร์รัปชันของรัฐบาลและนักการเมือง รวมทั้งบริบททางการเมืองของไทยที่ไม่เป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย และ (4) ระบบอุปถัมภ์และการเอื้อผลประโยชน์ต่อกันของนักการเมือง รวมทั้งการใช้กฎหมายและกลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้กับพรรค

ตนเองของทุกรัฐบาลทั้งที่มาจากการเลือกตั้ง และรัฐบาลที่มาจากการทำรัฐประหาร ดังนั้น แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางการเมืองต่างๆ เช่น แนวคิดความเสมอภาค, แนวคิดเสรีนิยม, แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม และแนวคิดระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น ถึงแม้จะมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการเมืองของไทยอย่างยาวนาน แล้วก็ตาม แต่ผลลัพธ์ทางการเมืองที่พึงประสงค์ ก็ยังไม่ปรากฏชัดอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เหมือนกับประเทศต้นแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเปรียบเทียบบริบททางการเมืองไทยว่า ประเทศในยุโรปบางประเทศ เช่น อังกฤษ ในอดีตเปรียบเหมือนผู้เจ็บป่วยด้วยโรคทางการเมือง หรือ “ระบอบการปกครอง” จึงได้นำยารักษาโรคยี่ห้อ “ประชาธิปไตย” เข้ามารักษาประเทศจนหายจากอาการป่วยทางการเมือง กล่าวคือประสบความสำเร็จทั้งวิธีการปฏิบัติและผลลัพธ์ทางการเมืองอันพึงประสงค์ในทางตรงกันข้าม ประเทศไทยก็ได้เจ็บป่วยด้วยโรคทางการเมืองหรือ “ระบอบการปกครอง” เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ และประเทศไทยได้นำยารักษาโรคยี่ห้อ “ประชาธิปไตย” โดยคณะราษฎรในปี 2475 เข้ามารักษาโรคทางการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่ผลลัพธ์กลับปรากฏว่า ไม่อาจสามารถรักษาโรคระบบการปกครองให้หายขาดได้ในประเทศไทย ทั้งๆ ที่ประเทศไทยกับอังกฤษเป็นโรคทางการเมืองเหมือนกันและใช้ยารักษาขนานเดียวกัน แต่ผลลัพธ์กลับแตกต่างกันในทุกด้านอย่างสิ้นเชิงและกลับมีภาวะแทรกซ้อน (ทางการเมือง) ในรูปแบบอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก อันหนึ่งจากการศึกษาประเด็นกระบวนการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำทางการเมือง

เมืองของไทยแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ทางวิชาการ ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ (New Finding) ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) บริบททางการเมืองของไทยจากอดีตถึงปัจจุบันจะมีรูปแบบ “ประชาธิปไตย” สลับกับ “เผด็จการ” หรือรูปแบบ “การเลือกตั้ง” สลับกับ “การรัฐประหาร” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นวัฏจักรแบบเดิมๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง เช่น ในบริบททางการเมืองการปกครองของไทยมีการทำรัฐประหารของกองทัพหรือผู้นำทางทหาร จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มากถึง จำนวน 13 ครั้ง

2) บริบททางการเมืองของไทยจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นการช่วงชิงและเอื้ออำนาจรัฐในรูปแบบต่างๆ ระหว่างนักการเมืองกับกองทัพหรือผู้นำทางทหาร ซึ่งถึงแม้ว่าจะเคยเป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองมาก่อนก็ตาม แต่ถ้าผลประโยชน์และอำนาจทางการเมืองตรงกันเมื่อใด ก็ย่อมเกิดความเป็นมิตรทางการเมืองในทันทีโดยไม่คำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของตนและจุดยืนทางการเมืองของพรรค เช่น การปลด การย้าย ข้าราชการในกองทัพและข้าราชการพลเรือนที่ไม่เอื้อต่อนักการเมือง การเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองของอดีตข้าราชการชั้นสูงในกองทัพ การเอื้อผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

3) บทบาทของกองทัพหรือผู้นำทางทหารของไทยมักจะเริ่มต้นจากมีหน้าที่หลักในการคุ้มครองเสถียรภาพหรือประทับประคองและสร้างความมั่นคงให้กับบางรัฐบาลก่อนเป็นเบื้องต้น แต่หากเมื่อไรที่กองทัพหรือผู้นำทางทหารเห็นว่ารัฐบาลกำลังไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศและประชาชนมีความแตกแยกกันอย่างรุนแรง รวมทั้งได้รับการร้องขอจากประชาชนบางกลุ่มให้เข้ามาระับความรุนแรงทางการเมือง กองทัพ

หรือผู้นำทางทหารก็พร้อมที่จะแสดงบทบาทเป็นฮีโร่ (Hero) จะเข้ามายึดอำนาจทางการเมืองพร้อมทั้งสถาปนาผู้นำกองทัพให้เป็นผู้ปกครอง (รัฐบาล) ทันทันทีแบบวิธีการลู่แก่อำนาจโดยไม่ฟังเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ เช่น การทำรัฐประหารของกองทัพหรือผู้นำทางทหาร เป็นต้น

4) รัฐบาลที่มาจากการทหารส่วนมากพยายามที่จะสร้าง “การเมืองใหม่แบบทหาร” ขึ้นมา โดยพยายามที่จะลบภาพความเป็นเผด็จการของทหารให้หมดไปจากสายตาของประชาชนด้วยวิธีการและกลยุทธ์ต่างๆ ส่วนรูปแบบของกระบวนการสร้างการเมืองใหม่แบบทหารนั้น ก็มักจะพิจารณาจากอำนาจและผลประโยชน์อันเป็นที่ตั้ง การเอาผลประโยชน์ของผู้นำและกองทัพเป็นหลัก จะมองเห็นแต่ความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบมาก่อนเสมอ ถ้าหากเมื่อไรที่เป็นฝ่ายได้เปรียบก็จะมองเห็นและสร้างเหตุผลต่างๆ นานา (ทั้งเรื่องจริงและการปั้นแต่งเรื่องขึ้นมา) ว่าสิ่งที่เขานั้นเป็นความเสมอภาคและเป็นความยุติธรรมทันที โดยการใช้อำนาจรัฐและกฎหมายเป็นเครื่องมือในการกดขี่ประชาชนไว้

5) รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือที่มาจากการรัฐประหารก็ตาม เมื่อก่อนที่ยังไม่เข้ามามีการบริหารประเทศมักจะปฏิเสธและต่อต้านรูปแบบและนโยบายของรัฐบาลชุดก่อนอย่างสุดโต่ง แต่เมื่อได้เข้ามาบริหารประเทศแล้วกับนำนโยบายของรัฐบาลที่ตนต่อต้านลงมาปฏิบัติเสียเองโดยการเปลี่ยนชื่อและปรับปรุงรูปแบบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เปรียบเสมือนว่าทะเลาะเถียงกันทางการเมืองที่ว่า “คณะรัฐบาลเหล่าเก่า-ในชุดใหม่” ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง จริยธรรมทางการเมือง ความยุติธรรมทางสังคม ความเสมอภาคและเสรีภาพยังคงเกิดขึ้นได้ยากในระบบการเมืองของไทย ตราบใดที่วัฏจักรทางการเมืองของไทยยังไม่

สามารถก้าวข้ามความไร้จริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง การรัฐประหารจากกองทัพ และความเหลื่อมล้ำทางการเมืองที่ผลิตออกมาซ้ำแล้วซ้ำเล่าในรูปแบบใหม่ๆ

6) รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือที่มาจากการทำรัฐประหารก็ตาม ในช่วงระยะแรกของการบริหารประเทศจะเป็นไปในลักษณะผู้ทรงศีล มุ่งขจัดทุกข์และจะบำรุงสุขให้เกิดกับประชาชนตามสัญญาที่เคยให้ไว้กับประชาชน เมื่อตอนหาเสียงเลือกตั้งหรือภายหลังจากการทำรัฐประหารสำเร็จ แต่หลังจากนั้นความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นจากการกระทำและคำพูดก็จะมีปรากฏให้เห็นในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำนโยบายประชานิยมที่ตนเคยตำหนิรัฐบาลก่อนหน้านั้น มาปรับปรุงใช้ใหม่โดยวิธีการเปลี่ยนชื่อและเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น

7) ในบางกรณีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือที่มาจากการทำรัฐประหารกลับเป็นผู้ผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นเสียเอง เช่น การบังคับใช้กฎหมายบางมาตราอย่างเบ็ดเสร็จของรัฐบาล, การจัดทำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรคนจน, บัตรฉันทน์) นับว่าเป็นการจัดกลุ่มทางสังคม การจัดแบ่งชนชั้นในสังคมไทยขึ้นเองของรัฐบาลโดยปราศจากการฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือกลุ่มคนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง, การเลือกปฏิบัติระหว่างนักการเมืองหรือนายทุนกับชาวบ้านกรณีบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน, การใช้อำนาจทางกฎหมายยุบพรรคการเมืองบางพรรค, การใช้อำนาจทางกฎหมายกับผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล และการเอื้อผลประโยชน์ให้กับนักการเมือง นักวิชาการที่เคยเป็นฝ่ายตรงข้ามแต่ได้ปรับเปลี่ยนมาอยู่ฝ่ายตน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ค้นพบจากการศึกษา ค้นคว้า

ทางวิชาการ และการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงสัมมนาเชิงลึกนักการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น นักวิชาการในมหาวิทยาลัย และปัญญาชนอิสระของผู้วิจัยแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นแนวทางที่ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง โดยภาพรวม พบว่า การแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการเมืองได้อย่างยั่งยืน มีแนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง คือ การทำให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อย่างเข้มแข็ง และการที่ทุกภาคส่วนในสังคมให้ความเคารพ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน และที่สำคัญรัฐบาลเอง ก็ต้องเปลี่ยนวาทะกรรมทางการเมืองให้มาเป็น กระบวนการบริหารประเทศในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและเร่งด่วน

แนวทางที่สอง คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

เป็นต้น รัฐบาลจะแก้ไขปัญหาได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ให้ได้อย่างเป็นรูปธรรมเสียก่อน เพราะปัญหาความเหลื่อมล้ำเหล่านั้นได้เชื่อมโยงมาจากบริบทของความเหลื่อมล้ำทางการเมือง หากสังคมไทย ปราศจากวงจรอุบาทว์ทางการเมืองแบบเดิมๆ แล้วสร้างประชาธิปไตยแบบใหม่ที่เหมาะสมกับ บริบทของความเป็นไทยให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ความเหลื่อมล้ำในประเด็นต่างๆ จะบรรเทาลงไปได้เอง

แนวทางที่สาม คือ นักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้มีอำนาจทางการเมือง ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ กองทัพหรือผู้นำทางทหารจะต้องไม่สร้างความเหลื่อมล้ำขึ้นมาเสียเอง โดยวิธีการผลิตซ้ำวงจรอุบาทว์ทางการเมืองแบบเดิมๆ ให้ปรากฏออกมาในบริบททางการเมือง การปกครองของไทยอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

โกวิท งามสนันท์. (2559). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการลดความเหลื่อมล้ำ*. การประชุมวิชาการ ยุทธศาสตร์, การวิจัยรายประเด็น, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ทวี สุรฤทธิกุล. (2562). *การเมืองไทยยังไม่พ้นวงจรอุบาทว์*. <https://siamrath.co.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2562.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2562). *ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง*. <https://www.matichon.co.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2562). *เวทีสัมมนา “ลดช่องว่างเหลื่อมล้ำ ประชาชนต้องมีส่วนร่วม”* การประชุมสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 21 ประจำปี 2562 <https://www.komchadluek.net>. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562

ภิรัชญา วีระสุโข. (2562). *แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมและทฤษฎีความยุติธรรม*. <http://integratedsciences-sila.blogspot.com/2011/05/blog-post.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2562.

ภิรัชญา วีระสุโข. (2562). *Talisie, On Rawls A Liberal Theory of Justice and Justification*. <http://integratedsciences-sila.blogspot.com/2011/05/blog-post.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2562.

- วิจิต ฌ ป้อมเพชร. (2561). *ทำความเข้าใจความเหลื่อมล้ำ*. <https://www.prachachat.net>. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2562.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2557). *ความเป็นธรรมทางสังคม*. โครงการพัฒนาความเป็นธรรมทางสังคมเพื่อสังคมสุขภาวะ, สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). *ระเบิดเวลาหรือยากระตุ้นเศรษฐกิจ*. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
- Rawls, John. (1921). *A theory of justice.: A Liberal Theory of Justice and Justification*, p. 24.